120 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA MUZEULUI BUCOVINEI DIN CERNĂUȚI (1893–2013)

MONICA DEJAN

120 Jahre seit der Gründung des Museums der Bukowina in Czernowitz (1893–2013)

(*Zusammenfassung*)*

Das Museum der Bukowina ist eine der ältesten museographischen Institutionen unseres Landes. Gegründet im Jahre 1893 als Privatgesellschaft, auf Anregung mehrerer Geschichtsliebhaber unter der Leitung Carl Romstorfers, hat das Musem der Bukowina seine Tätigkeit auch nach der Vereinigung der Bukowina mit Rumänien fortgesetzt. Zwischen den zwei Weltkriegen fanden, genauso wie früher, verschiedene spezifische museographische Aktivitäten statt: Ausstellungen, Aquisitionen, archäologische Forschungen und Nachlassverzeichnisse. Wegen der Evakuierung des nördlichen Teils der Bukowina infolge des sowjetischen Ultimatums am 26. Juni 1940 sahen sich mehrere Mitglieder der Privatgesellschaft gezwungen, ins Rumänien nach Râmnicu Vâlcea zu flüchten und einen Teil des Museumsnachlasses mitzunehmen. Später „kehrte" das Museum in die Bukowina zurück und zwar nach Suczawa, wo es mit dem Stadtmuseum 1947 vereinigt wurde und weiter den Namen „Regionalmuseum der Bukowina" trug. 1951 wurde der Name wieder verändert, diesmal ohne das Wort „Bukowina". Seit 1990 bis heute heisst das Museum aus Suczawa „Museum der Bukowina".

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Museum der Bukowina, Czernowitz, Museographie, Carl Romstorfer, archäologische Entdeckungen, Suczawa.

Nordul Moldovei, încărcat de istorie, a stârnit interesul oamenilor locurilor, pentru care orice obiect vechi era „de pe timpul lui Ştefan cel Mare". Chiar dacă nu putem vorbi de preocupări organizate cu privire la colecţionarea antichităţilor, învăţaţii moldoveni sesizează importanţa unor obiecte vechi, dovezi ale unor lumi apuse.

În secolul al XIX-lea, preocuparea pentru vestigii istorice începe să aibă un cadru organizat: la Iaşi, în 1834, se înfiinţează Muzeul de Istorie Naturală, care avea în colecţiile sale şi obiecte arheologice şi numismatice. În acelaşi an, la

* Traducerea: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXI**, 2 (43), p. 521–532, Bucureşti, 2014

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Bucureşti se deschide Muzeul de Istorie Naturală şi Antichităţi, păstrătorul unora dintre cele mai importante vestigii descoperite în epocă. Treptat, îşi va face apariţia şi o legislaţie având scopul protejării monumentelor istorice, dar şi a descoperirilor arheologice[1].

În aceeaşi perioadă, Consistoriul Diecezei Bucovinei, sesizat de guvern, solicită parohiilor şi mănăstirilor din subordine (3 octombrie 1828): „monetă de bani vechi părăsiţi, anticuri, odoară, vechi lucruri vrednice de însămnat, de metal, şi de piatră, şi cu trimitere lor la locul cuviincios mai cu deşteaptă luare de samă să se păzească... Toţi cei ar afla monetă de bani sau de acest feliu sunt datori îndată a face arătare la Diregătorie sau la Nacialnicia cea mai aproape spre trimitere la înaltul Gubernium şi de acolo mai departe la înaltele locuri, de unde după aflare şi povăţuită preţuire aflătoriul va primi cuviincioasa plată"[2]. Preoţii vor trimite, cu destulă rapiditate, informări cu privire la monumente vechi din zona lor de păstorire, iar cei care au rămas în urmă cu informarea, vor fi atenţionaţi cu o nouă circulară, emisă în decembrie 1829, adică un an mai târziu după prima[3].

În anul 1858, Aron Pumnul îi propunea guvernatorului Franz Schmuck înfiinţarea unui muzeu al Bucovinei. Câţiva ani mai târziu, Eudoxiu Hurmuzachi va redacta un memoriu pe care se baza în susţinerea în faţa autorităţilor, care să aprobe înfiinţarea unui muzeu naţional[4]. Această dorinţă de a înfiinţa un muzeu este observată şi în documentul din 16 septembrie 1867, emis de Prezidiul Ţării, prin care Consistoriului Diecezei Bucovinei îi este propus să adauge un muzeu pentru antichităţi în proiectatul edificiu seminarial[5].

Faptul că intelectualii bucovineni intră în contact cu descoperiri importante, atât de pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar, cât şi al României, dar şi cu marile colecţii adăpostite în muzeele Vienei sau ale altor oraşe, i-au mobilizat în luarea unor decizii privitoare la înfiinţarea de muzee şi în această provincie. Desigur, de o mare importanţă a fost istoria locurilor şi descoperirile făcute fortuit[6].

În felul acesta, nu întâmplător la Siret se înfiinţează „Societatea Muzeului" în anul 1870, având-l ca fondator şi promotor pe Josef von Gutter, militar de carieră şi viitor primar al Siretului. Scopul ei declarat era acela de a strânge obiecte pentru un viitor muzeu al Bucovinei. În anul următor înfiinţării, Societatea Muzeului din Siret participă la expoziţia din capitala provinciei, obţinând medalia de argint.

[1] Ion Dîrdală, *O scrisoare inedită de la Eudoxiu Hurmuzachi despre organizarea Muzeului Bucovinei*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean", V, 1978, p. 493.

[2] Ioan Zugrav, *Muzeul Bisericesc al Mitropoliei Bucovinei*, în „Anuarul Muzeului Bucovinei", seria 2, 1–2, 1943–1944, p. 276.

[3] *Ibidem*, p. 279.

[4] Ion Dîrdală, *op. cit.*, p. 493.

[5] Ioan Zugrav, *op. cit.*, p. 279.

[6] La data de 14 noiembrie 1785, generalul Enzenberg informează Înaltul Comandament General al Galiţei despre descoperirea unui tezaur monetar format din monede olandeze şi poloneze. Vezi în: *Suceava. File de istorie. Documente privitoare la istoria oraşului. 1388–1918*, vol. I, Bucureşti, 1989,

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Alături de numeroase obiecte preistorice, societatea mai deținea monede și documente medievale[7].

Deși Societatea Muzeului Țării Bucovinei era constituită încă din anul 1863 „prin stăruințele zeloase a fostului Presidinte al tiarei Dm. Baron Frantiscu Simicu împreună cu alți bărbați patriotici, s-au pus fundamentul unui Muzeu național pentru Bucovina"[8], muzeul propriu-zis va fi deschis după 30 de ani.

Momentele premergătoare înființării sale au fost marcate de aprobarea de către Comisia Centrală de la Viena, de găsirea unui local adecvat, dar și de întrunirea unor personalități marcante din provincie, care să impulsioneze prin personalitatea lor acest demers, printre care inspectorii școlari D. Isopescul și H. Klauser, precum și profesorul C. Romstorfer[9]. Expoziția sa se găsea în incinta reședinței arhiepiscopale din Cernăuți, inaugurarea de la 14 mai 1893 realizându-se în prezența celor mai importante oficialități ale provinciei[10]. Din acest moment, activitatea muzeului capătă un caracter organizat, sub conducerea conservatorului general Carl Romstorfer. Acesta întocmește rapoarte anuale privind activitatea de conservare și de restaurare a monumentelor istorice din Bucovina, care sunt publicate cu regularitate în *Mitteilungender K. K. Zentral-Kommission fur Erforschung und Erhaltungder Kunst- und Historischen Denkmale*.

Încă de la început, Carl Romstorfer, în calitate de conservator general, se implică în activități de restaurare a monumentelor de pe teritoriul Bucovinei, dar participă și la cercetări arheologice, cum sunt cele realizate de către Joseph Szombathy la Șipeniț, în anii 1893–1894. Primele rezultate ale cercetării sunt expuse în cadrul unei ședințe a curatoriului Muzeului Bucovinei, la sfârșitul anului 1893, ulterior cercetările fiind valorificate în volumul editat de către muzeul cernăuțean[11].

În anul 1898, la propunerea lui Carl Romstorfer, în cinstea jubileului de 50 de ani al Majestății Sale, Franz Joseph, noua denumire a muzeului va fi „Landes-museum Francisco-Josephinum"[12].

În 1899, după ce Eugen Kozak, profesor de slavistică la Universitatea din Cernăuți, va face o inspecție la mănăstirile și bisericile din Bucovina, stabilind ce piese ar merita expuse în Muzeul bisericesc, care se găsea în Palatul Mitropolitan,

[7] I. Andrieșescu, *Cercetări și descoperiri arheologice în Bucovina*, în „Cronica Numismatică și Arheologică", XII, 105, 1936, p. 169; Nicolai Grămadă, *Cuvânt-înainte*, în „Anuarul Muzeului Bucovinei", I–II, 1943–1944, p. 3; Bogdan-Petru Niculică, *Din istoricul preocupărilor arheologice în Bucovina. Societatea Arheologică Română*, Suceava, Editura Universității, 2009, p. 31–33.

[8] Ion Dîrdală, *op. cit.*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Județean", V, 1978, p. 493.

[9] Carl A. Romstorfer, *Aus den „Mittheilungender k. K. Central/Commission"*, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums", I, 1893, p. 67.

[10] Idem, *Vermischtes*, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums", I, 1893, p. 81.

[11] I. Andrieșescu, *art. cit.*, 165–168; Bogdan-Petru Niculică, *Câteva remarci privind primele descoperiri arheologice preistorice din Bucovina (secolul al XIX-lea)*, în *Crezul istoriei. In honorem prof. univ. Dr. Mihai Iacobescu la 75 de ani*, coord. Ștefan Purici și Dumitru Vitcu, Iași, Editura Junimea, 2013, p. 494.

[12] ***, *Ve* 8, p. 116.

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

profesorul Kozak este numit custode pentru secțiunea istoric-arheologică, iar pictorul Eugen Maximovici, custode al secțiunii de artă bisericească. Muzeul bisericesc deținea un număr impresionant de documente medievale moldovenești, icoane, textile liturgice, tipărituri religioase, despre a căror soartă astăzi se cunoaște foarte puțin[13].

Statutul Muzeului Bucovinei prevedea ca principal scop: „promovarea și aprofundarea istoriei țării sub raport arheologic, general-istoric, al istoriei artelor, etnografic și al științelor naturale", dar și mijloacele prin care scopul principal trebuia atins: „inițierea și promovarea cercetărilor în ducatul Bucovinei, înjghebarea unei colecții accesibile tuturor, organizarea de expoziții și conferințe, răspândirea rezultatelor cercetărilor sub formă de comunicări și articole". În anul 1893, muzeul proaspăt înființat va primi două donații: Societatea Arheologică Română dăruiește muzeului întreaga sa colecție de 450 de obiecte și 300 de monede, iar Universitatea din Cernăuți cedează, la rândul său, 94 de obiecte la care se adaugă, ulterior, câteva sute de monede[14]. Societatea Arheologică Română face donația amintită cinstind numele căpitanului von Gutter, având în vedere că era deținătoarea unui mari părți a colecției adunate de promotorul Societății Muzeului din Siret, înființată tocmai cu scopul de a aduna obiecte pentru muzeul provinciei, împlinindu-și menirea pentru care apăruse[15].

Cu ajutorul donațiilor membrilor Societății Muzeului Industrial, a fost cumpărată o casă situată pe strada Mickiewicz nr. 2, dar și un loc de casă pentru un viitor nou sediu, care să fie ridicat tocmai în acest scop[16]. În această clădire se va muta și Muzeul Bucovinei, în anul 1899, după ce, până atunci, fusese găzduit gratuit în Palatul Mitropolitan[17]. Colecția creștea datorită pieselor descoperite la Cetatea de Scaun a Sucevei, unde începuseră lucrările de degajare a ruinelor, dar și datorită cercetărilor întreprinse pe teritoriul Bucovinei. În plus, muzeul avea un caracter polivalent, găzduind, pe lângă piese aparținând domeniului larg al istoriei, și obiecte etnografice și de științe ale naturii, plus o bibliotecă destul de vastă. La începutul secolului al XX-lea, muzeul adăpostea 5 383 de obiecte, la care se adăugau 3 360 de monede și bancnote[18].

Înainte de Primul Război Mondial, Societatea număra 128 de membri, printre care se regăseau personalități ale vieții politice și culturale (oficiali de stat, notari, avocați, profesori, preoți, călugări, consilieri) nu doar din Cernăuți, ci și din

[13] Ioan Zugrav, *op. cit.*, în „Anuarul Muzeului Bucovinei", seria 2, 1–2, 1943–1944, p. 279.

[14] T. Sauciuc-Săveanu, *Colecția de monete și alte obiecte antice a Universității „Regele Carol al II-lea" din Cernăuți. Schiță istorică și inventar*, în „Codrul Cosminului", X, 1936–1939, 1940, p. 124–134.

[15] Bogdan-Petru Niculică, *op. cit.*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare", 2009, p. 31.

[16] Localul nu va mai fi niciodată ridicat, dar Societatea beneficia de pe urma contractelor de închiriere a spațiului situat pe str. Ștefan cel Mare.

[17] I. Andrieșescu, *op. cit.*, în „Cronica Numismatică și Arheologică", XII, 105, 1936, p. 171–172.

[18] *Sechzehnter Rechenschaftsbericht des Bukowiner Landes-Museums in Czernowitz. Vereinsjahr 1907*, în „Jahrbu

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Suceava, Vatra Dornei, Rădăuți și Siret. De asemenea, mai mulți membri dintr-o familie erau prezenți în această Societate. Îi amintim pe: Eudoxiu și Alexandru Hurmuzachi, Raimund Kaindl, Constantin Isopescul, Eduard Fischer, Dionisie Bejan, Eugen Kozak, Dimitrie Onciul, Vladimir de Repta, Carl Romstorfer cu soția sa, Melania, Al. Tzigara-Samurcaș. Apar ca membri și persoane juridice, cum ar fi: Primăria Cernăuți, Primăria Suceava, Primăria Rădăuți, Primăria Câmpulung, Gimnaziul din Cernăuți și Societatea studențească „Junimea"[19]. Președinții Societății „Muzeul Bucovinei" erau Rudolf von Meran, președintele țării și Vladimir de Repta, Mitropolitul Bucovinei și al Dalmației.

Apărută că o soră mai mică a Societății cernăuțene, „Societatea Muzeului" din Suceava a fost o inițiativă locală, cu sugestie de la centru. Începerea lucrărilor de degajare a ruinelor Cetății de Scaun, sub conducerea arhitectului Romstorfer, a avut drept consecință descoperirea unei mari cantități de obiecte medievale. Inițial, se dorea transportarea acestora la Cernăuți și a piesele mai importante, la Viena, dar cantitatea neașteptat de mare a vestigiilor a făcut obligatorie depozitarea lor într-un loc sigur[20]. Unul dintre entuziaștii care a stat alături de conducătorul acestor lucrări este A. Daschievici, viitor casier al Societății „Muzeul", realizatorul unui prim inventar al descoperirilor, publicat în „Anuarul Liceului Greco-oriental din Suceava" pe anul 1898/1899: „Prin aceste dezgropări s-a constatat spre marea bucurie a tuturor care au interes pentru timpurile trecute, că sub năruituri și sub moloz s-a conservat o parte mai mare din cetate, decât s-a presupus. Și obiecte foarte numeroase s-au aflat dintre ele cărămizi cu inscripții ingravate, oale de sobe cu ornamente, hârburi de sticlă și de lut, pipe, cuțite, ciocane, rămășițe de arme, ghiulele de piatră și de fier de mărime foarte felurită, lemn carbonizat, scări de la tarnițe, vârfuri de la sulițe și de la săgeți, cercei, inele. Deosebit de mare este numărul monedelor aflate, care-s de proveniență variată, s-au aflat monede moldovenești, turcești, polone, ungurești și mai ales multe monede suedeze"[21].

Pentru a împiedica dispersarea materialelor descoperite la Suceava în muzeele din imperiu sau mutarea lor la Muzeul regional de la Cernăuți, recent înființat, la propunerea profesorului Josef Fleișer s-a solicitat autorităților înființarea unui muzeu local, ca sucursală a celui de la Cernăuți[22]. Legătura cu muzeul de la Cernăuți se realiza și prin faptul că unii dintre membrii conducerii muzeului din Suceava făceau parte și din Societatea Muzeului din Cernăuți, cum ar fi Josef Fleișer, dr. A. Daschievici sau Varteres de Pruncul[23]. La 7 noiembrie 1899, Dieta Bucovinei aprobă statutele Societății „Muzeul", a cărui rol declarat era acela

[19] *Mitglieder-Verzeichnis*, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums", XIX, 1911, p. 77–79.

[20] Monica Dejan, *Muzeul din Suceava. 110 ani în documente și amintiri*, Suceava, f. e., 2010, p. 8.

[21] Dr. A. Daszkewicz, *Ceva din trecutul orașului Suceava*, în „Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa 1898/1899", Suceava, 1899, p. 14.

[22] Emil Ioan Emandi, *Muzeul de Istorie din Suceava*, Suceava, 1986, p. 33.

[23] *** *Mitglieder-Verzeichnis*, în „Jahrbuch und Rechenschaftsbericht des Bukowiner Landes-Museums 15. Jah

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

de a servi la cunoaşterea ţării din punct de vedere arheologic, istoric, artistic, etnografic şi de ştiinţele naturii[24].

Prezidată de Franz von Des Loges, la acea dată primar al oraşului Suceava, în ziua de 4 ianuarie 1900 este convocată o adunare de constituire a Societăţii „Muzeul"[25]. Imediat după constituirea Societăţii, începând cu 6 ianuarie 1900, membrii încep să cotizeze cu sume cuprinse între 2 şi 20 de coroane, remarcându-se între susţinători Carl Romstorfer, cu suma de 25 de coroane[26].

Conform primului raport financiar pe anul 1900/1901, se poate constata că instituţia a supravieţuit, în principal, din contribuţiile membrilor Societăţii, dar şi din subvenţii date de Primărie şi Dieta Bucovinei[27]. O mică subvenţie, de 200 de coroane este oferită muzeului de către autorităţile statului austro-ungar[28], o sumă modică, având în vedere că era depăşită de contribuţiile membrilor Societăţii. Ca o comparaţie, Muzeul Bucovinei din Cernăuţi primea o subvenţie de 2 000 de coroane, la care se mai adăugau şi alte donaţii mai puţin consistente, dar importante, cum era cea a Casei de Economii[29].

Precizăm faptul că toate aceste societăţi muzeale au funcţionat ca întreprinderi particulare. Cu toate că primeau subvenţii din partea statului, cele mai importante fonduri erau cele strânse din cotizaţiile membrilor şi din donaţii particulare. Această situaţie s-a menţinut şi după anul 1918.

Reîntoarcerea nordului Moldovei în graniţele româneşti nu a reprezentat o schimbare de atitudine sau de organizare în cadrul Muzeului Bucovinei din Cernăuţi. Condiţiile erau grele, resimţite mai ales prin lipsa banilor, dar şi a personalului adecvat, angajat să păstreze colecţiile foarte variate ale instituţiei. Un prim raport, realizat pentru anii 1922–1930, constată decesul directorului muzeului, profesorul universitar Oreste Luţia, în locul lui fiind ales provizoriu A. Procopovici. Autorităţile nu s-au arătat sensibilizate de problemele unei instituţii de cultură, impunând taxe pe veniturile clădirii şi parcelei din strada Ştefan cel Mare, pe care le avea muzeul, „pentru care impunere s-a luat întreaga avere a muzeului, adică şi valoarea colecţiunilor. În privinţele aceste, mai ales în cea din urmă, s-au făcut de mai multe ori intervenţii, apeluri, recursuri, reclamaţii şi cereri către instanţele competente, însă fără nici un succes"[30]. Din nou, membrii societăţii sunt cei care

[24] Alfred von Peyersfeld, *Das städtische Museum in Suczawa*, Cernăuţi, 1912, p. 4.

[25] *Cartea Protocoalelor şedinţelor Societăţii „Muzeul"*, Colecţia Memoriale, Muzeul Bucovinei, Suceava, nr. inv. 3 080, Monica Dejan, *op. cit.*, p. 74–88.

[26] *Ibidem*, p. 14.

[27] Alfred von Peyersfeld, *op. cit.*; Alexandrina Ignat, *Muzeul din Suceava – opt decenii de activitate*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean", IV, 1977, p. 291.

[28] În colecţia Muzeului Bucovinei Suceava se păstrează o chitanţă plătită în numele Dietei Bucovinei, a subvenţiei aferente anilor 1909–1910, Colecţia Memoriale, MB Suceava, nr. inv. 3 031. Vezi şi: Alfred von Peyersfeld, *op. cit.*; Monica Dejan, *op. cit.*, p. 91.

[29] *Sechzehnter Rechenschaftsbericht des BukowinerLandes-Museums in Czernowitz. Vereinsjahr 1907*, în „Jahrbuch und Rechenschaftsbericht des Bukowiner Landes-Museums", XV, 1907, p. 79.

[30] Direcţia Judeţeană Suceava a Arhivelor Naţionale (DJSAN), Fond personal *Nicolai Grămadă*, B 1/18

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

reușesc să asigure, prin donații, activitatea societății; îl remarcăm pe Ion Nistor, cu o donație importantă de 14 000 de lei. Colecțiile muzeului sunt cunoscute, vizitatori sunt destul de numeroși, mai ales cei interesați de descoperirile făcute la Șipeniț[31].

În anul 1930, societatea număra 50 de membri contribuabili, atât persoane fizice, cât și persoane juridice. Dintre vechii membri îi remarcăm pe Eugen Kozak și pe Teofil Sauciuc-Săveanu, ambii profesori la Universitatea din Cernăuți[32]. Deși s-ar putea crede, având în vedere remarcabila personalitate și importanța sa în cultura Bucovinei, în imposibilitatea înlocuirii lui Carl Romstorfer, totuși Ion Nistor, care primește calitatea de președinte la 4 octombrie 1930, a reușit să reprezinte interesele Muzeului Bucovinei din calitatea sa de Rector al Universității din Cernăuți, de ministru în numeroase guverne din perioada interbelică, dar și de istoric profund implicat în istoria locurilor natale[33]. Deja în 1934 remarcăm subvenții din partea instituțiilor centrale și locale pentru muzeu, atât de la Ministerul de Finanțe, cât și de la autoritățile locale, Primăria și Prefectura Cernăuți. Neobosiți, membrii societății continuă să adune obiecte: „în cursul verii trecute, secretarul general al muzeului [Nicolai Grămadă] a efectuat în mai multe sate din județul Suceava o campanie de explorare de obiecte muzeografice, dobândind pe seama colecțiilor noastre obiecte de mare valoare"[34].

După ce o perioadă îndelungată Muzeul Bucovinei și Muzeul Industrial din Cernăuți și-au păstrat individualitatea, la 10 aprilie 1932, într-o ședință comună, la care au fost prezenți C. Țopa (din partea Muzeului Industrial) și N. Grămadă (din partea Muzeului Bucovinei), se hotărăște fuzionarea celor două instituții, urmând ca, în curând, să fie redactat și noul statut[35]. Perfectarea documentației și diverse detalii juridice au făcut ca evenimentul să se întâmple abia peste câțiva ani.

În anul 1935, după o temeinică reorganizare și lucrări de renovare, Muzeul Bucovinei este unit cu Muzeul Industrial – o instituție cu specific tehnic și având aceeași vârstă cu acesta –, căpătând un nou nume: Muzeul „Carol al II-lea"[36]. Prin noul statut se prevedea existența a două secțiuni în cadrul muzeului: secția istorico-culturală și secția meseriilor, fiecare condusă de către un comitet format din 12 membri, reprezentând cele mai importante personalități ale domeniului respectiv[37]. Pentru aranjarea colecțiilor, pe baza unui concurs, este angajat ca „asistent"

[31] *Ibidem.*

[32] *Ibidem*, f. 31.

[33] Printr-o scrisoare trimisă la 15 ianuarie 1935, Nicolai Grămadă îl roagă pe Ion Nistor, în calitatea sa de ministru și de președinte al Societății Muzeului Bucovinei, să intervină pe lângă ministrul de finanțe, pentru plata subvenției. Două săptămâni mai târziu, același Grămadă îi mulțumește lui Nistor pentru intervenția la ministrul Finanțelor, în urma căreia subvenția a fost primită, *ibidem*, f. 50 și 54.

[34] *Ibidem*, f. 48.

[35] *Procese verbale ale comitetului executiv. Muzeul Industrial Cernăuți*, *ibidem*, B 5/1930–1935, f. 12.

[36] *Ibidem*, B 1/1896–1939, f. 77.

[37] *Ibidem*,

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Valdemar Clain[38], cu un salariu de 2 400 lei. Principalele atribuţii ale asistentului erau: „inventarierea tuturor obiectelor, începând mai întâi cu colecţia numismatică, apoi biblioteca şi aşa mai departe"[39].

Cu ocazia celui de-al treilea Congres de arheologie şi numismatică, ţinut la Cernăuţi, la muzeu a fost organizată o expoziţie de arheologie, numismatică şi medalistică; ulterior, cei prezenţi la congres au fost în excursie documentară la Şipeniţ şi Ţetina[40].

De-a lungul timpului, numeroşi arheologi, etnografi şi naturalişti, alături de un public numeros au trecut pragul muzeului din Cernăuţi, dar cea mai impresionantă vizită rămâne cea din 1937, a lui Gustav Adolf, la acea dată, principe moştenitor al Suediei, arheolog, pentru care „s-a pregătit o vitrină cu monede suedeze bătute în timpul său (!) la cetatea Sucevii". În sălile muzeului, prinţul moştenitor al Suediei a fost ghidat de către Ion Nistor, Teofil Sauciuc-Săveanu şi Iosif Vihovici. Raportul întocmit de către Nicolai Grămadă enumeră şi activităţile curente desfăşurate în cadrul colecţiilor: „inventarierea monedelor şi medaliilor s-a zăbovit ceva în ultimul timp. Înainte de toate în urma pregătirii şi aranjării noi a medaliilor şi monetelor în aşteptarea vizitării muzeului prin A.S.R. Principele Moştenitor al Suediei. În scopul acesta domnul asistent V. Clain a jertfit şi două nopţi. Apoi fiind mai multe medalii şi monete ruginite, trebuie să fie mai întâi curăţite, procedură care cere mare răbdare şi mult timp"[41]. La încheierea inventarierii, muzeul avea aproximativ 3 200 de monede şi peste 300 de medalii[42]. Colecţiile sunt îmbogăţite permanent prin achiziţii şi donaţii, dar şi prin cercetări cum sunt cele făcute de C. Ambrojevici la Zamostie, jud. Storojineţ[43].

În anul 1936, Ion Nistor este ales din nou preşedinte al curatoriului muzeului pentru încă cinci ani, iar preşedinţi ai celor două secţiuni, Teofil Sauciuc-Săveanu, pentru secţiunea istorico-culturală, şi Iosif Vihovici, pentru cea a meseriilor[44]. Deşi imaginea exterioară a unui muzeu este statică, activităţile care se desfăşoară în interior sunt numeroase şi variate: se realizează expoziţii, se fac inventarieri, schimburi cu alte instituţii de profil şi numeroase reamenajări, care să se încadreze în evoluţia ştiinţei, dar şi în gustul şi înţelegerea contemporanilor: „să se mute toate obiectele preistorice, mai ales cele de la Şipeniţ din sălile unde se află în prezent,

[38] Valdemar Clain (Vladimir Clain-Stefanelli, 1914–1982) a fost asistentul lui Teofil Sauciuc-Săveanu; ulterior, pleacă la Roma, apoi la Berlin. După cel de-al Doilea Război Mondial, se stabileşte în Statele Unite ale Americii, unde a fost unul dintre cei mai importanţi numismaţi, alături de soţia sa, Elvira-Eliza Clain-Stefanelli (născută Olinescu). Vezi: E. Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iaşi, Editura Princeps Edit, 2004, p. 216.

[39] *Procese-verbale ale Delegaţiei permanente a Muzeului Regele Carol II din Cernăuţi începând de la 14 decembrie 1936*, *ibidem*, B 5/1930–1935, f. 14.

[40] N. Grămadă, *Informaţiuni*, în „Codrul Cosminului", IX, 1935, p. 333–334.

[41] DJSAN, Fond *Nicolai Grămadă*, B 1/1896–1939, f. 119.

[42] *Ibidem*, f. 130.

[43] *** *Raport asupra activităţii Muzeului pentru epoca de la 1 ianuarie 1936 până la 31 martie 1937*, Cernăuţi, 1937, p. 7.

[44] DJSAN

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

etajul I, la parter sau într-o singură sală de la etajul I... apoi se hotărăşte, la propunerea domnului ministru Dr. Ion Nistor, îndepărtarea crocodilului şi a altor obiecte străine, care se află de prezent între piesele ştiinţelor naturale de origine din regiunea noastră"[45]. Faptul că muzeul nu avea angajaţi permanenţi făcea orice activitate dificilă, trebuind plătită altor persoane să o realizeze, de unde veşnicele solicitări de subvenţii, „sponsorizări" cum s-ar putea numi astăzi, la numeroasele bănci din oraş, la autorităţile locale şi centrale, la care se adaugă cotizaţiile membrilor şi donaţiile în bani şi obiecte, pe care aceştia le fac în nume personal. Un venit important era reprezentat de chiriile obţinute pe sălile libere din localul de pe strada Mickiewicz nr. 2, unde se găsea sediul instituţiei, dar şi din locul viran, proprietate a muzeului, cumpărat din cotizaţiile membrilor la sfârşitul secolului al XIX-lea, pentru ridicarea unei clădiri noi. Totuşi, aceste venituri produceau numeroase probleme, chiriaşii nu îşi plăteau chiria la timp şi solicitau apoi micşorarea acesteia.

Un moment de maximă importanţă în istoria muzeului este reprezentat de şedinţa din data de 8 iunie 1940, când directorul V. Stupnicki le aduce la cunoştinţă celor prezenţi (I. Vihovici, D. Marmeliuc, E. Chindriş) organizarea operaţiunilor de evacuare a unei părţi a patrimoniului muzeului, stabilindu-se care sunt priorităţile în acest sens. Faptul că deja avusese loc la Prefectură o şedinţă privitor la evacuare, menţionată în procesul-verbal, dovedeşte cunoaşterea, măcar în parte, a unei situaţii de conflict iminent[46] şi a ultimatumului sovietic, care se va petrece trei săptămâni mai târziu. Puşi într-o situaţie dramatică, de a alege ceea ce putea fi evacuat şi transportat, membrii Delegaţiei permanente hotărăsc împachetarea: „fosilele de mamut şi rinocer, colecţia Şipeniţ ... colecţiile din epoca preromană, cea din epoca voievodală aduse din cetatea Sucevei, toate tablourile care se află pe pereţii sălilor muzeului... colecţiile de arme rare... din secţia etnografică costumele naţionale, toate piesele din sectorul numismaticii... Din sala bibliotecii, documente şi cărţi rare şi vechi sau cărţi foarte importante (un număr foarte redus)"[47]. Trebuie să precizăm faptul că cea mare parte din piesele propuse pentru evacuare nu au mai plecat din Cernăuţi, autorităţile având alte priorităţi, dar şi mijloace foarte limitate[48]. O dovadă a faptului că cea mai mare parte a pieselor propuse pentru evacuare nu au plecat din Cernăuţi este tocmai descrierea care se face expoziţiei permanente existentă în anul 1943, obiectele respective fiind reaşezate în săli[49].

Reîntoarcerea autorităţilor române în Cernăuţiul părăsit pentru scurtă vreme de sovietici, a fost un moment de grea încercare pentru noul director al Muzeului

[45] *Procese-verbale ale Delegaţiei permanente a Muzeului „Regele Carol II" din Cernăuţi începând de la 14 decembrie 1936*, *ibidem*, B 5/1930–1935, f. 18.

[46] Mihai-Aurelian Căruntu, *Bucovina în al Doilea Război Mondial*, Iaşi, Editura Junimea, 2004, p. 62–63.

[47] *Procese-verbale ale Delegaţiei permanente a Muzeului Regele Carol II din Cernăuţi, începând de la 14 decembrie 1936*, DJAN, Fond *Nicolai Grămadă*, B 5/1930–1935, f. 25.

[48] Mihai-Aurelian Căruntu, *op. cit.*, p. 125.

[49] *Cronic* , p. 293–295.

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Regional (noua denumire a acestuia). Nicolai Grămadă este numit director în muzeul devastat, la 14 august 1941, şi va face cercetări atente ca să poată reconstitui colecţiile dispersate sau chiar distruse de armata rusă, deşi fără prea mare succes[50]. La dispariţia tuturor obiectelor din metale preţioase s-au adăugat şi distrugerile suferite de celelalte secţiuni ale muzeului: etnografică, a meseriilor şi ştiinţelor naturii[51]. Faptul că ruşii încercaseră să dea o nouă destinaţie diverselor imobile din Cernăuţi, a dus şi la amestecarea colecţiilor muzeografice pe care le aveau unele din instituţiile adăpostite în oraş, situaţie care nu a mai fost, în fapt, remediată niciodată: „în urma amestecului lucrurilor muzeului cu cele ale Mitropoliei s-au făcut multe încurcături... Este nevoie deci de o revizuire serioasă pe bază de inventar pentru ca să se stabilească proprietatea adevărată a fiecăruia"[52].

Se produce şi o nouă reorganizare a instituţiei, care primeşte un nou nume – Muzeul Bucovinei[53]. Având în vedere că universitatea din oraş era momentan închisă, iar numeroşi membri ai ei se găseau în comitetul secţiunii istorico-culturale, în şedinţa de comitet de la 12 noiembrie 1942, se hotărăşte că respectivii membri să fie înlocuiţi de către profesorii de la Facultatea de Teologie, care aveau specialităţi similare, iar locul rectorului de membru în comitet, va fi preluat de către decanul Facultăţii de Teologie[54]. Rectorul Universităţii, în persoana lui Ion Nistor, se găsea în imposibilitatea de a-şi exercita funcţia, fiind la Bucureşti, unde petrecea cea mai mare parte din timp, după cum îi scrie profesorului Grămadă, ca răspuns la scrisoarea acestuia, prin care îl anunţa că a fost reales în funcţia de preşedinte al Muzeului Bucovinei[55].

Îndepărtarea frontului spre est a făcut ca viaţa românilor să reintre într-o anumită normalitate: se organizează excursii, elevii vin să petreacă momente instructive la muzeu. În adresa trimisă în septembrie 1942, de către Dem. P. Toader, directorul Liceului Comercial „Nicolae Bălcescu" din Bucureşti, i se mulţumeşte lui Nicolai Grămadă pentru „bunăvoinţa ce le-aţi arătat-o şi pentru explicaţiile date elevilor"[56]. Se încearcă refacerea expoziţiei, se caută soluţii pentru

[50] „Au dispărut o mulţime de monede de valoare: 134 monede romane, 2 greceşti, 2 macedonene, 2 barbare, apoi un însemnat număr de monede moldoveneşti... De asemenea, a dispărut tezaurul monetar aflat de D-l Dr. T. Balan la Lehăceni, în jud. Cernăuţi, în 1939, şi dăruit Muzeului, apoi mai multe sute de monede din epoca nouă, din diferite state. S-a pierdut tezaurul de aur de la Mărăţei, au dispărut toate obiectele de aur şi de argint, precum şi diferite obiecte din secţia arheologică". *Ibidem*, p. 292.

[51] Mihai-Aurelian Căruntu, *op. cit*, p. 369.

[52] Adresă de răspuns, datată 16 ianuarie 1943, înaintată de Mitropolia Bucovinei prin consilier preot I. Pascu, în legătură cu solicitarea Muzeului Bucovinei de a i se înapoia patrimoniul adăpostit în localul Mitropoliei, DJSAN, Fond personal *Nicolai Grămadă*, B 3, f. 67.

[53] Conform hotărârii Comitetului Permanent din data de 12 octombrie 1942. Vezi: *Procesele-verbale ale Delegaţiei permanente a Muzeului Regele Carol II din Cernăuţi, începând de la 14 decembrie 1936*, *ibidem*, B 5/1930–1935, f. 28.

[54] *Ibidem*, B 3/1945–1948, f. 53.

[55] Scrisoare adresată de către Ion Nistor lui Nicolai Grămadă, Bucureşti, 22 noiembrie 1942, *Ibidem*, f. 59.

[56] *Ibidem*,

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

reorganizarea sălilor muzeului, prin deschiderea unei expoziții dedicată Bucovinei, dar planurile nu s-au mai concretizat[57].

În această epocă, sfidând greutățile războiului, instituția reușește să achiziționeze colecția de arheologie preistorică C. Ambrojevici, dar și să editeze singurul „Anuar al Muzeului Bucovinei" din Cernăuți din perioada românească, după o întrerupere de aproape 30 de ani, de la ultimul număr apărut sub stăpânirea austriacă[58].

Scurta revenire românească era pe cale să se încheie, erau necesare noi evacuări, astfel că directorul muzeului se ocupă de un nou refugiu, chiar la sfârșitul anului 1943, tocmai la Râmnicu Vâlcea. Destinația îndepărtată de Cernăuți dovedește spaima de a nu ști unde se vor opri rușii cu noua ocupație. Evacuarea unui patrimoniu incert astăzi, în lipsa oricăror inventare, pierdute încă din 1940[59], s-a produs în prima jumătate a anului 1944, situația fiind cunoscută de autoritățile sovietice, care cer cu insistență predarea lui. Nicolai Grămadă refuză predarea, explicând în numeroase adrese, printre care și cea către Prefectura Județului Vâlcea, datată 21 octombrie 1944: „Muzeul Bucovinei, muzeu al întregii provincii Bucovina, e o societate culturală particulară, ai cărei membri, proprietari ai averii muzeului, s-au evacuat toți de bunăvoie în România. Partea cea mai mare a averii muzeului a rămas în Cernăuți. Am evacuat la Râmnicu-Vâlcea o parte mică din obiectele referitoare la istoria Bucovinei de Sud și a Moldovei"[60]. Pe o nouă adresă din 7 noiembrie 1944, trimisă de aceeași Prefectură Vâlcea, directorul Nicolai Grămadă scrie: „nu vom restitui"[61].

După numeroase intervenții la forurile locale, dar și la cele centrale, cu privire la rezolvarea situației Muzeului Bucovinei stabilit la Suceava, în urma adresei cu nr. 7609/947 din 3 mai 1947, primită de la Ministerul Artelor, Direcția Artelor, directorului Nicolai Grămadă i se comunică hotărârea Consiliului Superior al Muzeelor: „Muzeul Bucovinei să se contopească cu Muzeul orașului Suceava sub denumirea de Muzeul Regional al Bucovinei. În ce privește localul, Muzeul Regional al Bucovinei urmează să fie adăpostit în întregime în Casa Națională din localitate, clădire mare din care în momentul de față numai 2 încăperi sunt destinate muzeului orașului, iar partea cea mai mare este ocupată de Jandarmerie și Federala Locală"[62]. Profesorul Grămadă a fost, în acest fel, ultimul director al Muzeului Bucovinei din Cernăuți și primul director al Muzeului Bucovinei cu sediul în Suceava.

[57] Monica Dejan, *op. cit.*, p. 32–33.

[58] „Anuarul Muzeului Bucovinei", seria 2, I–II, 1943–1944, Cernăuți, 1944.

[59] Într-o notă de mână, redactată de către Nicolai Grămadă și datată Iași, 2 august 1956, el expune pe scurt numeroasele presiuni pe care a trebuit să le suporte din partea autorităților române care cereau, cu insistență, ca patrimoniul muzeului cernăuțean să fie predat autorităților sovietice. DJSAN, Fond personal *Nicolai Grămadă*, B 3/1945–1948, f. 114.

[60] *Ibidem*, f. 112.

[61] *Ibidem*, f. 113.

[62] *Ibidem*.

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)

Muzeul sucevean îşi va schimba din nou numele peste trei ani, când devine Muzeul Raional, apoi Muzeul Regional Suceava. După noua împărţire administrativă a României, în anul 1968, instituţia va căpăta denumirea de Muzeul Judeţean Suceava, pe care o va păstra întreaga perioadă comunistă[63]. În anul 1990, se revine la vechea denumire de Muzeul Bucovinei, care se păstrează şi astăzi.

După cum se poate observa, instituţia muzeală suceveană este moştenitoare directă a instituţiei din Cernăuţi, atât prin tradiţiile muzeografice, cât şi prin actele legale emise de autorităţile române în acest sens.

[63] Pentru activitatea instituţiei în această epocă, vezi: Alexandrina Ignat, *op. cit.*, p. 293–299; Monica Dejan, *o*

BDD-A32907 © 2014 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:57 UTC)